

Lampetra planeri (Bloch, 1784)

Synonimy: *Petromyzon branchialis*
Linnaeus, 1758; *P. planeri* Bloch, 1784.

Minóg strumieniowy

Ryby bezszczękowe (*Agnata*), minogokształtne, minogowate

Opis gatunku

Ciało wydłużone, robakowatego kształtu. Na przekroju poprzecznym obłe, w części ogonowej bocznie ścięśnione. Głowa krótka, zakończona przysawką z licznymi wyrostkami skórnymi. Dwie płetwy grzbietowe stykają się ze sobą. Długość przeobrażonych osobników 120–185 mm. Grzbiet i górna część boków niebieskawoszare, o metalicznym połysku. Boki jaśniejsze, brzuch białawy. Płetwy żółto-brązowe z niewielką ilością pigmentu.

Larwy robakowate. Oczy ukryte pod skórą, wzdłuż grzbietu biegnie słabo zróżnicowany fałd płetwowy. Głowa tępo zakończona. Ubarwienie larw jest jasne, o kremowym lub brązowym zabarwieniu. Tylko górną część głowy i grzbiet są lekko pigmentowane (Holčík 1986, Witkowski 2000, 2001).

Możliwość pomyłki z innymi gatunkami

Dorosłe osobniki mogą być mylone z minogiem ukraińskim lub małymi węgorzami (*A. anguilla*). W odróżnieniu od węgorza minogi nie mają płetw piersiowych i brzusznych. Natomiast larwy można pomylić z młodocianymi formami innych gatunków minogów występujących w Polsce.

Cechy biologiczne

Rozmnażanie

Tarło pod koniec kwietnia i przeciąga się do połowy maja. Budowa gniazd następuje, gdy woda osiągnie temperaturę 6–12°C. Na tarliskach zlokalizowanych w zacienionych miejscach (byste, żwirowate odcinki cieków) jako pierwsze pojawiają się samice. Ikra składana jest do dołków o średnicy 15–20 i głębokości 5–10 cm. Gatunek poligamiczny. W akcie tarła uczestniczy od kilku do kilkunastu osobników. Średnica ikry waha się od 1,0 do 1,2 mm. Rozwój embrionalny trwa 11–14 dni. Larwy po opuszczeniu gniazda wyszukują piaszczysto-humusowe nanosy, gdzie po zagrzebaniu przebywają 3–6 lat. Metamorfoza rozpoczyna się w lecie. W okresie zimowym ulega zahamowaniu, a jej zakończenie następuje tuż przed tarłem.

Aktywność

Larwy zagrzebane w osadach dennych wychylają nad powierzchnię tylko głowę, odfiltrując pokarm. Osobniki przeobrażone przebywają w zacienionych ukryciach. W okresie tarła są aktywne przez cały dzień, jednak preferują wyraźnie zacienione partie cieku.

Sposób odżywiania

Przeobrażone formy nie pobierają pokarmu, a ich przewód aż do tarła ulega atrofii.

Larwy żywią się detritusem, szczątkami roślin oraz glonami.

Cechy ekologiczne

Siedliska

Gatunek ten zasiedla górny bieg wyżynnych i podgórskich potoków (do wysokości 250–300 m npm) obejmujących krajinę pstrąga i lipienia, choć spotykany jest w nizinnych strumieniach z silnym prądem i żwirowato-piaszczystym dnem. Larwy do metamorfozy przebywają zagrzebane (do głębokości 20–30 cm) w humusowo-piaszczystych nanosach, w partiach cieków z niewielkim prądem wody.



Siedliska z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, mogące wchodzić w zakres zainteresowania

Brak danych.

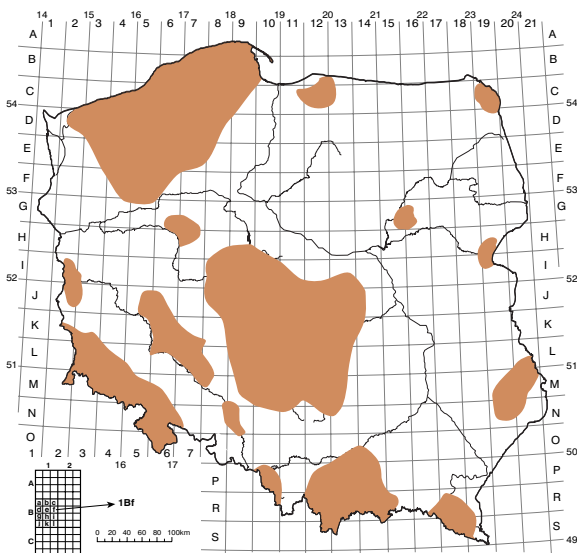
Rozmieszczenie geograficzne

Gatunek ten ma zwarty areal występowania w rzekach zlewiska Bałtyku – od Jutlandii na zachodzie aż po system jez. Ładoga i Onega oraz Finlandię na wschodzie, a także we wszystkich rzekach Półwyspu Skandynawskiego należących do tego zlewiska. Ponadto występuje w rzekach M. Północnego, od Półwyspu Jutlandzkiego po Pireneje. Także w Wielkiej Brytanii i Irlandii.

Izolowane stanowiska odnotowano w górnym dorzeczu Dunaju (Cisa, Hornad, Moravie i Dravie) oraz w górnej Wołdze. Ponadto w środkowej Portugalii i północnej Hiszpanii. W zlewisku M. Śródziemnego minóg strumieniowy odnotowany został w dorzeczu Rodanu oraz w zachodniej części Włoch.

Mapa rozmieszczenia w Polsce

W Polsce minóg strumieniowy jest jeszcze pospolity w górnym dorzeczu Odry, Łaby i Wisły, natomiast wyraźnie mniej liczny we wschodniej części, gdzie dominuje minóg ukraiński.



Status gatunku

Brak danych.

Występowanie gatunku na obszarach chronionych

Gatunek odnotowywany w wielu ciekach płynących przez parki narodowe lub przez ich otulinę (m.in. Stołowogórski, Pieniński, Karkonoski, Drawieński, Roztoczański, Świętokrzyski).

Rozwój i stan populacji, potencjalne zagrożenia

Rozwój i stan populacji

Gatunek relatywnie często spotykany i najliczniejszy ze wszystkich minogów występujących w Polsce. Należy jednak spodziewać się zaniku wielu stanowisk w wyniku oddziaływań antropogenicznych.

Potencjalne zagrożenia

Zanieczyszczenia, regulacje cieków oraz brak drożności cieków stanowią główne zagrożenie dla tego gatunku.

Propozycje działań ochronnych

Propozycje względem siedliska gatunku

Należy powstrzymać antropogeniczne oddziaływania na ekosystemy drobnych potoków, a ponadto dążyć do ich renaturyzacji. Zabiegi te przyniosą pozytywny efekt także dla kilku chronionych i wskaźnikowych gatunków ryb (m.in. strzebla potokowa, pstrąg potokowy, lipień).

Propozycje względem gatunku

Gatunek objęty ścisłą ochroną gatunkową, umieszczony ponadto w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt oraz na czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce – co powinno zagwarantować mu bezpieczną egzystencję.

Propozycje względem populacji

Bezwzględnie należy ograniczyć prace regulacyjne likwidujące zakola i meandry, zaniechać poboru kruszywa z dna cieków oraz udrożnić ciągłość rzek.

Doświadczenia i kierunki badań

Biologia, ekologia oraz zróżnicowanie morfologiczne tego gatunku zostały dokładnie zbadane, niemniej jednak należałoby podjąć badania nad zróżnicowaniem genetycznym populacji gatunku w dorzeczu Wisły, Odry i Łaby.

Bibliografia

- ALMACA C. & CORTES P. A. 1991. On the European lamprey, *Lampetra planeri* (Bloch, 1784) (*Petromyzontidae*), in Portugal. *Cybum*, 15: 189–192.
- BALON E. K. 1957. K rastu a biometrike lariev mihule potocznej *Lampetra planeri* (Bloch, 1784) z riečky Lučina v Slezsku. *Věst. Česk. Spol. Zool.*, 21: 193–202.
- BAXTER E. W. 1957. Lamprey distribution in streams and rivers. *Nature*, 180: 1145.
- BERG L. S. 1948. Ryby presnych vod SSSR i sopredelnych stran. 4. Izd. Akad. Nauk
- DYK V. 1949. Doplňky k biologii rozmnožovani mihule menši (*Lampetra planeri* Bloch). *Česk. Spol. Zool.*, 13: 41–55.

- HARDISTY M. W. 1964. The fecundity of lampreys. Arch. Hydrobiol., 60: 340–357.
- HOLČIK J. 1970a. On the occurrence of the *Lampetra planeri* (Bloch, 1784), in the Poprad river (northern Slovakia) and notes to its taxonomy and ecology. Věst. Česk. Spol. Zool., 33: 22–32.
- HOLČIK J. 1970b. Discovery of the brook lamprey – *Lampetra planeri* (Bloch, 1784), in the Hornad river (Danube basin, Czechoslovakia). Věst. Česk. Spol. Zool., 34: 304–308.
- HOLČIK J., (ed.) 1986. The freshwater fishes of Europe. Vol. 1. Part. 1. Petromyzontiformes. Aula Verl., Wiesbaden, 413 p.
- HUGGINS R. J. & THOMPSON A. 1970. Communal spawning of brook and river lampreys, *Lampetra planeri* and *Lampetra fluviatilis*. J. Fish Biol., 2: 53–54.
- JOHAL M. S. & OLIVA O. 1980. Key characters of larvae of two European lamprey species (Cyclostomata). Věst. Česk. Zool. Spol., 44: 197–212.
- LOHNISKY K. 1966. The spawning behaviour of the brook lamprey, *Lampetra planeri* (Bloch, 1784). Věst. Česk. Spol. Zool., 13: 289–307.
- LOHNISKY K. 1968. Proportionate characters of ammocoetes used in taxonomy and their variability during growth and development in the brook lamprey, *Lampetra planeri* (Bloch, 1784). Věst. Česk. Spol. Zool., 32: 350–364.
- MALMQUIST B. 1978. Population structure and biometry of *Lampetra planeri* (Bloch) from three different watersheds in South Sweden. Arch. Hydrobiol., 84: 65–86.
- MALMQUIST B. 1980. The spawning migration of the brook lamprey *Lampetra planeri* Bloch in a south Sweden stream. Oecologia, 45: 35–38.
- MARZJAŁ L. 2003. Zmienność morfologiczna minoga ukraińskiego *Eudontomyzon mariae* i minoga strumieniowego *Lampetra planeri* w wodach Polski. Praca doktorska – Kat. Ekol. i Zool. Kręg. Uł., 1–146 pp.
- MOORE J. W. & POTTER I. C. 1976. A laboratory study on the feeding of larvae of the brook lamprey, *Lampetra planeri* Bloch. J. Anim. Ecol., 45: 81–90.
- PENCZAK T. 1967. Przyczynek do znajomości morfologii i biologii *Lampetra planeri*. Przegl. Zool., 11: 288–294.
- WITKOWSKI A. 1995. Stan obecny i perspektywy ochrony minogów (*Petromyzonidae*) w Polsce. Chroń. Przyr. Ojcz., 4: 19–29.
- WITKOWSKI A. 2000. Minóg rzeczny – *Lampetra planeri* (Bloch, 1784). W: Brylińska M. (red.) Ryby słodkowodne Polski. PWN, Warszawa, 145–148.
- WITKOWSKI A. 2001. *Lampetra planeri* (Bloch, 1784) – Minóg rzeczny. W: Głowaciński Z. (red.) Polska Czerwona Księga Zwierząt, PWRiL, Warszawa, 325–327.
- WITKOWSKI A. & KOTUSZ J. 1997. Occurrence of the brook lamprey, *Lampetra planeri* (Bloch, 1784) in rivers of Polish Silesia. Bull. Lampetra, 3: 73–79.

Andrzej Witkowski